

EESTI EVANGEELIUMI KRISTLASTE JA BAPTISTIDE
KOGUDUSTE LIIT
KÕRGEM USUTEADUSLIK SEMINAR

Jael Puusaag

**AUDIORAAMAT „PIIBLI TAVALISED KANGELASED:
50 JUTUSTUST ARGIPÄEVAÕHTUTEKS.“**

Lõputöö projekt: audioraamatu koostamine, raadioesitlus ja analüüs

Juhendaja: Toivo Pilli, PhD

Tallinn 2022

Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud. Vormistamisel olen järginud praegu Kõrgemas Usuteaduslikus Seminaris kasutatavat kirjalike tööde juhendit. Teksti pikkus on **6000 sõna** + joonealused viited, kasutatud kirjanduse nimistu ja lisad.

Autor: Jael Puusaag

/digiallkirjastatud/

Kaitsmisele lubatud: juhendaja Toivo Pilli, PhD

/digiallkirjastatud/

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. TEOREETILINE RAAMISTIK	6
1.1. Narratiivsed lähenemised teoloogias	6
1.2. Narratiivide mõju teadvuse, tähelepanu ja mälu protsessidele	9
1.3. Narratiivide kasutamine suulises kõnes	12
<i>1.3.1 Narratiivide võimalused</i>	12
<i>1.3.2 Narratiivide kasutamise ohud</i>	13
1.4. Teoreetilise ülevaate kokkuvõte	15
2. AUDIORAAMATU KOOSTAMINE, LÄBIVIIMINE JA ANALÜÜS	16
2.1. Teema valiku põhjendus: projekti läbiviimise eesmärk	16
2.2. Kirjutamise etapid	17
<i>2.2.1 Lugude tegelaste valik</i>	17
<i>2.2.2 Kirjutamise laad, sihtgrupp ja abimaterjalid</i>	18
<i>2.2.3 Tagasiside teistelt kristlikelt autoritelt</i>	20
2.3. Kuulajate tagasiside	21
2.4. Projekti läbiviimise analüüs	23
KOKKUVÕTE	25
SUMMARY	26
KASUTATUD KIRJANDUS	27
Lisa 1. Audioraamatu lugude nimekiri	30
Lisa 2. Audioraamatu teksti koostamisel kasutatud abimaterjalid	33
Lisa 3. Näidispiiblitund	35

SISSEJUHATUS

Käesoleva lõputöö projektina valminud audioraamat on kokkuvõte mu elu viimase 20 aasta põhiteemast: „Jumal kasutab oma töös tavalisi inimesi argielu keskel.“ Töö eesmärk on aidata lugejatel ning raadiokuulajatel mõista, et nende tavalisena näivatel eludel on Jumala silmis suur väärtus. Kogu meie elu tervikuna on jumalateenimine ning isegi kõige tähtsusetumana näival ülesandel on oma koht suures pildis. Lihtsas keeles jutustatud lood piiblitegelaste argielust kõnetavad tänapäeva inimesi nende igapäevaelu reaalsuse keskel. Lugude kaudu õpetatu jääb seetõttu paremini meelde kui abstraktsena mõjuv teooria.

Aastatel 2000-2017 olin Eesti Evangeelimi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidu (edaspidi EEKBKL) välismisjonär Bosnia-Hertsegoviinas. Kodumaal kogudusi külastades häiris mind alati, et paljud pidasid misjonäre „üliinimesteks“: misjonär ei vihasta, ei kahtle usus ega muretse kunagi. Mulle pakuti ülesandeid klaverimängust abielunõustamiseni, „sest sa oled ju misjonär“. Misjonäri elu kujutati ette pideva jõulise tänavaevangelismina, mille tulemuseks on suured päästetute numbrid. Tegelikult on misjonärid sama tavalised inimesed kui teisedki, oma võitluste ja raskustega.¹ Jumal on nad kutsunud tööle piirkondadesse, kus Kristust ei tunta. Kohalikud jälgivad misjonäride argielu tegemisi ning teevad selle põhjal järeldusi nende Jumala kohta.² Usalduslike suhete ehitamine võtab palju aega. Kaasmisjonärid võitlevad samuti igäüks oma teemadega. Misjoniorganisatsiooni „OM International“ rajaja George Verwer on leidnud: „Suurim põhjus, miks misjonärid liiga vara töö lõpetavad, on konfliktid rühmakaaslastega.“³

Mina vastasin inimeste väärarusaamadele, jutustades lugusid päriselust. Tõin näiteid piiblitegelastest, keda Jumal kasutas nende nõrkustest hoolimata. Jagasin nii enda kui oma rühmakaaslaste kogemusi. Aastal 2010 andsin välja autobiograafilise raamatu, milles

¹ Frederick L. **Kosin**, *Letters Missionaries Never Write*. Dubuque, IA: ESC Ministries, 2002, 5.

² Rafael **Moya-Rojas**, *Muslims Toward Christ. Social, Spiritual and Theological Factors of Their Faith Decisions*. Göttingen, Germany: Georg-August University, 2020, 47.

³ George **Verwer**, *Tagasipöördumist ei ole*. Tallinn: Operation Mobilization, 1995, 33.

kirjeldasin valusa aususega nii võite kui raskusi.⁴ Aastal 2019 andsin välja teise raamatu, kus rääkisin lugusid teiste „tavaliste“ inimeste mõjust minu elule.⁵ Huvitav on, et nii mu jutlusi kui raamatuid kiidetakse enamasti selle eest, et julgen nendes avada oma nõrkusi ja räägin elu reaalsusest ilustamata kõigis selle värvides. Võitudest ja edulugudest libisetakse kiiresti üle. Raskustest lugemine aitab teistel nendega samastuda, tekitab usaldust kirjutaja suhtes ning näitab, et lugeja pole oma probleemide keskel üksi.

Olen Eesti kogudustes aeg-ajalt kohanud suhtumist: „Lugude jutustamine on laste lõbustamiseks.“ Tegelikult on narratoloogia ehk „jutustusteadus“ juba aastakümneid iseseisev teadusharu.⁶ Narratiive hinnatakse kvaliteetse õpetamise meetodina.⁷ Kuna minu lõputöö projekt on piibliteemaliste jutustuste kogumikuna koostatud audioraamat, siis töö teoreetilises osas räägin narratiivsete meetodite kasutamisest. Kirjeldan narratiivseid lähenemisi teoloogias. Vaatan lugude mõju teadvuse, tähelepanu ja mälu protsessidele. Toon välja narratiivide kasutamise tugevused ning võimalikud ohud suulises kõnes.

Lõputöö praktilises osas kirjeldan audioraamatu „Piibli tavalised kangelapsed: 50 jutustust argipäevaõhtuteks“ koostamist ja läbiviimist Pereraadio järjejutuna. Minu jutustuste eesmärk on tutvustada Piibli tegelasi, kellest tavaliselt palju ei räägita. Kirjeldan nende argielu olukordi ning toon välja, mida võiksime meie nende lugudest õppida. Selle töö maht ei võimaldanud teha iga jutustuse puhul süvaeksegeesi. Kasutasin küll lugude koostamisel taustamaterjale (vt Lisa 2) ning järgisin Piiblis olevate narratiivide detaile, aga põhjalikke sõnauuringuid ei teinud. Iga jutustuse juures on märgitud kõik selle tekstiga seotud Piibli kirjakohtad, nii võivad soovijad ise uurida nende jaoks oluliseks muutunud tegelasi. Olen koostanud ka näidispiiblitunni, mida võib kasutada nii üksi kui grupiga (vt Lisa 3). Audioraamatu lugude nimekiri on ära toodud siinse dokumendi lõpus (vt Lisa 1), täistekst on lõputööle lisatud eraldi failina.

Olen teadlik sellest, et käesolev töö ei suuda katta kõigi jutukstulevate teemade sügavusi. See on pigem tutvustus, mis annab huvilistele suuna ja võimalused süvitsimiseks.

⁴ Jael **Puusaag**, *Jumala rahutooja. Eesti tüdruk Bosnia-Hertsegoviinas*. Tallinn: Sõnasepp, 2010.

⁵ Jael **Puusaag**, *100 sõrmejälge*. Tallinn: Rebellis, 2019.

⁶ Mieke **Bal**, *On Story-Telling: Essays in Narratology*. Sonoma, CA: Polebridge Press, 1991.

⁷ Will **Storr**, *The Science of Story-Telling. Why Stories Make Us Human and How to Tell Them Better*. New York: Abram's Press, 2020.

1. TEOREETILINE RAAMISTIK

Piibliteemaliste jutustuste kogumik audioraamatuna saab väärtuslikuks, kui mõistame narratiivide tähtsust laiemas kontekstis. Janne Kütimaa on oma lõputöös kirjeldanud narratiivide olemust, narratiivuuringuid ning oma elu loo kirjapanemise tähtsust.⁸ Seetõttu mina neist teemadest ei räägi, vaid keskendun narratiivide rollile teoloogilises kontekstis ning nende väärtusele õpetamisvahendina suulises kõnes.

1.1. Narratiivsed lähenemised teoloogias

Kõiki narratiivseid lähenemisi iseloomustab vajadus märgata suurt pilti. Detailidele või üldistele teooriatele keskendumise asemel jälgitakse inimestega toimuvat kui terviklikku lugu, kus mineviku sündmused kujundavad ka olevikku ja tulevikku.⁹ Narratiivset lähenemist on kasutatud psühholoogilises nõustamises¹⁰ ja kultuuriantropoloogilistes uuringutes¹¹, aga selle töö maht ei võimalda neil teemadel pikemalt peatuda. Siin teen väikese ülevaate narratiivsetest suundadest piibliteadustes.

Narratiiviteoloogia rõhutab, et usk Jumalasse toob kaasa meie personaalsete lugude ühendamise usukogukonna looga. Kuna kõik inimeste kogemused on mälus salvestatud lugude vormis, tuleks ka nende mõistmiseks kasutada narratiivset lähenemist. Meie veendumused ja väärtused kujunevad samuti välja pikema aja jooksul, konkreetsete sündmuste ja kogemuste mõjul. Need kogemused moodustavad meie uskumuste raamistiku või alusnarratiivi.¹² Piibel

⁸ Janne **Kütimaa**, *Kuidas leida oma lugu?* Tartu: Kõrgem Usuteaduslik Seminar, 2018. [https://kus.kogudused.ee/wp-content/uploads/2018/06/Janne_Kytimaa_Loputoo_2018.pdf], 05.01.2022.

⁹ David **Herman**, "Introduction" – *The Cambridge Companion to Narrative*. David Herman, ed, Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2007, 3.

¹⁰ John **McLeod**, *Nõustamisoskus. Episoodilise nõustamise käsiraamat: mida teha, kui inimesel on vaja rääkida*. Tallinn: Väike Vanker, 2021, 16, 26.

¹¹ Toomas **Gross**, "Kultuuriantropoloogia." – *Kuidas uurida kultuuri? Kultuuriteaduste metodoloogia*. Marek Tamm, koostaja, Tallinn: TLÜ kirjastus, 2016, 114-115.

¹² Stanley J. **Grenz**, Roger E. **Olson**, *XX sajandi teoloogia*. Tallinn: Logos, 2002, 393-394, 400.

on üks terviklik lugu, mis kirjeldab Jumala tegevust maailmas loomisehetkest kuni kogu loodu täieliku lunastuse saabumiseni. Ühest küljest on see ajalooline jutustus Jumala tööst Iisraeli rahva keskel. Teisest küljest on see ka metatasandi lugu, mis hõlmab tervet inimkonda ning kogu universumit.¹³ Meie elud ning ülemaailmne kristluse ajalugu on samuti üks osa sellest suurest loost. Piiblist õpitu aitab kujundada meie elusid Jumalaga koos elamise lugudeks. Narratiiviteoloogide üks põhiväide on, et Piibli doktriinide uurimine peab olema seotud nende funktsionaalsusega: millise tähenduse saavad usu alustõed inimeste elupraktikas.¹⁴ Teiste sõnadega, teooria mõte peab olema praktikas nähtav. See, mida me väidame ennast uskuvat, peab väljenduma meie elude terviklikes narratiivides.

Minu jaoks on selle töö võtmemõisteteks narratiivne missioloogia ning argielu teoloogia ehk misjonlik eluviis. Need kaks lähenemist on nagu ühe mündi kaks külge. Minu audioraamat on koostatud veendumusega, et a) kogu inimese elu on Jumala teenimine (see on argielu teoloogia) ning b) iga kristlase lugu on üks osa Jumala suurest loost (see on narratiivne missioloogia). Kirjeldan nüüd mõlemat lähenemist põhjalikumalt.

Narratiivne missioloogia ehk *missio Dei* suundumus on laialt tuntuks saanud narratiiviteoloogia haru. Selle põhiväide on: „Misjon ei ole see, mida kogudus teeb Jumalale. Misjon on Jumala töö, mida Ta on maailmas tegemas koguduse kaudu. Kogudusel pole misjonit, vaid Jumalal on kogudus oma missiooni täitmiseks.“¹⁵ Jumala missioon (ladina keeles *missio Dei*) on terve loodu lunastamine ja taastamine Tema Kuningriigina, ehk teisisõnu kogu protsess maailma loomisest, pattulangemisest ja rahvaste pillutamisest kuni Tema igavese Kuningriigi saabumiseni.¹⁶ Piibel on terviklik jutustus Jumala tegutsemisest oma rahva ja maailma keskel. Kuna Tema eesmärk on terve loodu lunastamine, siis see hõlmab kõiki elu valdkondi ning inimesi tervikuna. Evangeelium ei ole ainult surmajärgset igavest elu lubav sõnum, mida saab mahutada väikestesse „religioonitaskutesse“. Misjon ei ole üks lisatööharu, vaid see on Jumala suures loos osaleva koguduse põhiidentiteet: tema olemuse põhitudunus.

¹³ Christopher J. H. **Wright**, *The Mission of God. Unlocking the Bible's Grand Narrative*. Downers' Grove, IL: InterVarsity Press Academic, 2006, 63-64.

¹⁴ Edward L. **Nanno**, „Narrative Theology“ - *The Dictionary of Historical Theology*. Trevor A. Hart, ed-in-chief, Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans' Publishing Company, 2000, 385-386.

¹⁵ David J. **Bosch**, *Transforming Mission. Paradigm Shifts in Theology of Mission*. Maryknoll, NY: Orbis Books, 1999, 390-391.

¹⁶ Greg **Finke**, *Joining Jesus on His Mission. How to Be an Everyday Missionary*. Tyler, TX: Tenth Power Publishing, 2014, 91.

Meie ei tee misjonit, vaid me oleme osa Jumala misjonist.¹⁷ Kogudus on Jumalale pühendunud rahvas, kes osaleb Jumala kutsel ja korraldusel Jumala töös Tema loodu keskel.¹⁸

Argielu teoloogia ehk misjonlik eluviis on *missio Dei* praktiline väljendus. Kuna Jumala töö meie eludes hõlmab igat valdkonda, siis Jumala rahvas on Jeesuse tunnustajad igal pool ja igas olukorras: see on osa nende identiteedist. Evangeeliumi kuulutamine ei toimu vaid verbaalse kuulutamisenä. Jeesuse tunnustamine toimub läbi jagatud elude, praktilistes igapäevaelu olukordades. Alles seejärel võime saada eesõiguse kõneleda teiste eludesse niimoodi, et seda võetakse vastu ning sellel on mõju.¹⁹ Koguduse duaalne orientatsioon tähendab, et pühapäeviti tulla kokku Jumalat ülistama, osaduses olema ning vaimulikku värskendust saama. Seejärel minnakse taas laiali, et teenida Jumalat igal pool, kõigi oma argipäevatoimetuste keskel.²⁰

Misjoniteoloog Johannes Reimer on ütelnud, et piibliteoloogiliselt on kristlaseks olemine misjonis osalemine. Nagu Isa saatis Poja maailma, nii on Poeg läkitanud välja oma jüngrid. Misjonlik eluviis tähendab Hea Sõnumi edasiandmist läbi elu, tegude ja sõnade, mitte ainult verbaalse kuulutusena. Jumala missioon maailmas hõlmab kogu inimest ning tema elu kõiki valdkondi, kuna Jumal tahab lepitada kogu loodut. Mida keerulisemad on inimeste raskused, seda mitmekülgsemad on kristlaste võimalused südamliselt teiste kõrval seista.²¹

EEKBKL president Erki Tamm väljendas sarnast mõtet 2021. aastal toimunud koguduste liidu aastakonverentsil: „Kuivõrd meie koguduseliikmed näevad end Jeesuse tunnustajana seal, kus nad kuus päeva nädalas on? Ma ei mõtle siin ainult tänaval võõrale ligi astumist, mida on ka vaja teha, kui Püha Vaim märku annab. Ma mõtlen siin tõelist kohalolumisjonit, osavõtlikkust inimeste vajadustest seal, kus nemad on, kus tekivad küsimused ja kus otsitakse abi.“²²

¹⁷ Michael W. **Goheen**, *Introducing Christian Mission Today. Scripture, History and Issues*. Downers' Grove, IL: InterVarsity Press Academic, 2014, 302, 305.

¹⁸ Wright, *The Mission of God*, 22-23.

¹⁹ Goheen, *Introducing Christian Mission Today*, 244.

²⁰ Bosch, *Transforming Mission*, 386.

²¹ Johannes **Reimer**, „Tagasi misjoniülesande täitmisele.“ – *Teekäija*, juuni 2021, 18-19.

²² Erki **Tamm**, „See on meie rahvas!“ Jutlus EEKBKL aastakonverentsil Olevistes, 05.06.2021. – *Teekäija*, juuni 2021, 10-12.

Lühidalt kokku võetuna tähendab misjonlik eluviis, et kogu me elu on pühendatud Jumalale ning seetõttu on kõik seal toimuv jumalateenimine. Jumal saab meid oma töös kasutada igasugustes olukordades: sageli nii, et me ise seda ei märkagi. See ongi minu audioraamatu põhiteema: Jumal on läbi aegade kasutanud oma eesmärkide täitmiseks tavalisi inimesi nende argielu askelduste keskel.

Narratiivne eksegees on teoloogilistes uuringutes kasutatav töömeetod, mis algas 1970-ndatel aastatel. Sellel on kaks etappi. Kõigepealt tehakse ära kõik tüüpilised teksti eksegeetilise uurimise sammud. Selle järel põimitakse tulemused teadusliku faktiloetelu asemel terviklikuks jutustuseks. Loo süžee on küll loominguiline, aga selles kajastub eksegeesis leitud info. Jutustuse tegevus toimub uuritava piibliteksti aegses ajastus. Lugu võib esitada kolmanda isiku kirjeldusena sündmustest, juhtunus osaleja mälestustena või kõrvalseisja vaatlusena. Sellist töömeetodit on mõnikord peetud liiga ebateaduslikuks: tegelaskujud ja stseenikirjeldused võivad tunduda liiga kunstlikud. Narratiivse eksegeesi positiivne pool on võimalus edastada teadusliku uurimuse tulemusi laiemale publikule, lihtsamini mõistetaval viisil. See pakub terviklikumat lähenemist, mis aitab kuulajatel suhtestuda tekstiga isiklikumal tasandil.²³

Nii võime ütelda, et narratiivne lähenemine on leidnud teoloogilises maailmas oma koha. See aitab meil näha Piibli ja meie elude suuremat pilti ning iga inimese rolli Jumala töös loomisest lunastuseni. Järgnevalt käsitlen narratiivide efektiivsust õpetamise meetodina: kuidas lugude kasutamine mõjutab meie teadvuse, tähelepanu ja mälu protsesse.

1.2. Narratiivide mõju teadvuse, tähelepanu ja mälu protsessidele

Iga õpetaja soov on, et tema edastatud materjali pannakse tähele, jäetakse hästi meelde ning osatakse hiljem rakendada. Neuroteadlased on mõõtnud aju aktiivsuse protsesse erinevate ülesannete korral ning muuhulgas analüüsinud narratiivide mõju aju tegevusele.

²³ R. J. Banks, „Narrative Exegesis.” – *Dictionary of Jesus and the Gospels*. Editors: Joel B. Green, Scot McKnight. Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1992, 570-571.

Jaan Aru ja Talis Bachmann on põhjalikult uurinud **teadvuse ja tähelepanu** protsesse. Tehisintellekt salvestab kõike, aga inimese aju teeb igal hetkel valikuid, millele keskenduda. Suur osa otsuseid toimub automaatselt, eelteadvuse tasandil.²⁴ *Tahtliku ehk teadvustatud tähelepanu* puhul on oluline, et uus info seostub varasemate kogemustega ning et seda tajutakse tuleviku suhtes väärtuslikuna: tal on mingi kogetud „salvestamisväärtus“. Hea jutustus tõmbabki tähelepanu sellega, et ta seostub inimese enda läbielatuduga ning tekitab uudishimu, kuidas loos räägitu võiks mõjutada kuulaja tulevikku.²⁵

John Medina on leidnud, et **teadvustatud tähelepanu fookus** on lühike: selle hoidmiseks tuleb pidevalt kasutada uusi stiimuleid, emotsionaalse laenguga sõnumeid või õigel ajal tehtud teemavahetusi.²⁶ Pikas loengus on tähelepanu haaramiseks hea kasutada „*konkse*“: teemaga seotud emotsionaalse laenguga stiimuleid. Hästi valitud lood on head „*konksud*“: nad on tegelikult elust võetud näited, mis aitavad kuulajatel seostada teooriat praktikaga. Narratiivide abil loodud visuaalsed kujutised jäävad paremini meelde kui faktilised väited. Oluline on meeles pidada, et näidetena kasutatud narratiivid oleksid lühikesed, tabavad ja asjassepuutuvad: muidu kuulajad leiavad, et ettekandja lihtsalt lõbustab neid.²⁷

Endel Tulving jagab inimese **mälu** tinglikult kolmeks kategooriaks. *Protseduuriline mälu* sisaldab tööjuhiseid: kuidas midagi tehakse. *Semantiline mälu* salvestab faktilist infot ümbritseva maailma kohta. *Episoodiline mälu* on kogemuslik, isikliku elu sündmuste mäletamine, oleviku seostumine mineviku kogemusega ning selle põhjal järelduste tegemine tuleviku kohta.²⁸ Episoodiline mälu on ainus, mis võimaldab inimesel „ajateljel liikumist“: tagasirändamist oma varasemate kogemuste juurde ning seal õpitu seostamist uue infoga. Protseduurilise ja semantilise mälu puhul ei ole vajalik leida seost minevikuga: oluline on ainult info õige kasutamine praeguses hetkes.²⁹ Episoodilise mälu kogemustega seostub veel ainulaadne tajuasting, mida nimetatakse *autonoetiliseks teadvuseks*: see on eriline soojuse ja läheduse tunne, mis kaasneb tuttava kogemuse „äratundmisega“. See käivitab ajus koheselt terve hulga emotsionaalseid retseptoreid, mis aitavad kiiresti taastada meenutatavat mälopilti.³⁰

²⁴ Jaan **Aru**, *Ajust ja arust. Unest, teadvusest, tehisintellektist ja muust*. Tallinn: Argo, 2019, 34.

²⁵ Jaan **Aru**, Talis **Bachmann**, *Tähelepanu ja teadvus*. Tallinn: Tänapäev, 2009, 170.

²⁶ John **Medina**, *Aju toimimise reeglid. 12 põhimõtet, kuidas tööl, kodus ja koolis ellu jääda ja edu saavutada*. Tallinn: Tänapäev, 2014, 97.

²⁷ Medina, *Aju toimimise reeglid*, 99.

²⁸ Endel **Tulving**, *Mälu*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 2002, 36.

²⁹ Tulving, *Mälu*, 159.

³⁰ Tulving, *Mälu*, 188.

Tulving toob veel välja, et mälu protsessides on ühed aju osad seotud info talletamisega, teised mälu jälje taastamisega: vasakpoolne frontaalne ajuosa on aktiivne semantilise mälu ammutamise ja episoodilise salvestamise ajal, samal ajal kui parempoolne frontaalne osa on enam aktiivne episoodilisest mälu ammutamise ajal.³¹ Hea jutustuse puhul toimivad mälu salvestatu taastamine (varasema kogemusega seostamine) ja uue info salvestamine isegi samaaegselt, nii aktiveerub koheselt mitu erinevat ajupiirkonda.

Narratoloog Will Storr leiab, et inimese aju töötleb ja salvestab abstraktseid mõisteid (nagu armastus, rõõm, ühiskond ja majandus) **metafooride** loomise abil: üldised terminid seostatakse ajus reaalsete füüsiliste objektidega, millel on konkreetset tajutavad omadused (näiteks soojus, lähedus, kasvamine). Metafooriliste väljendite kasutamisel aktiveeruvad erinevad ajupiirkonnad, tekivad kujutuspildid ning emotsionaalsed seosed, mis kõik aitavad kaasa sõnumi sisu mõistmisele. Lause „ta tundis vastutuse koorma raskust oma õlgadel“ käivitab ajus füüsilise raskuse kandmisega seotud retseptorid. Väide „mul oli tihe päev“ seostub ainete tiheduse tunnetamisega.³²

Seega, episoodilise mälu kasutamine aktiveerib koheselt rohkem erinevaid aju osasid ning aitab uut infot kiiremini seostada olemasolevate kogemustega. Jutustused, pildid ja metafoorid jäävad kõik episoodilise mälu valdkonda. Nad seostuvad varasemate kogemustega, loovad uusi mälu pilte ning jäävad seetõttu kergemini meelde, võrreldes abstraktsete ideedega. Väide „Jeesus suudab teha imesid“ on semantilises mälu talletatud fakt. „Jeesus sülitas maha, tegi muda ja võidis pimedat silmi“ on konkreetse olukorra tegevust kirjeldav protseduuriline info. Lugu pimedat mehe nägijakssaamisest on episoodiline. See hõlmab nii fakte kui kogemusi, seostab loo konkreetse inimesega ning tekitab uudishimu: kes see pime mees oli ning mis temaga tegelikult juhtus. Kuulaja peab tekitama mitmeid seoseid: meenub kogemus Jumala abist tema enda minevikus, mälu pilt tänaval nähtud kerjusest või emotsionaalne reaktsioon praeguse kriisi raskusele mõeldes. Lugu tõmbab tähelepanu, sest ta käivitab inimliku uudishimu, tekitab isiklike seoseid räägituga ning aitab ajul salvestada uut infot kergemini ülesleitaval viisil. Kuna nii jutlused kui audioraamat on oma olemuselt suuliselt esitatavad tekstid, vaatlen järgnevalt narratiivide kasutamise võimalusi ja ohtusid suulisel kõnes.

³¹ Tulving, *Mälu*, 257-258.

³² Will Storr, *The Science of Storytelling. Why Stories Make Us Human and How to Tell Them Better*. New York: Abram's Press, 2020, 44-45.

1.3. Narratiivide kasutamine suulises kõnes

Eelpool nägime, kuidas jutustuste kasutamine aitab kaasa teadvuse, tähelepanu ja mälu protsessides. Narratiividel on veel mitmeid tugevusi, mis teevad neist suulises esitluses (vestlustes, nõustamisel, jutlustes ning raadios) jõuliselt mõjuvad töövahendid.

1.3.1 Narratiivide võimalused

Kliinilises nõustamises on märgatud, et kolmandas isikus räägitud jutustused või näited teiste eludest **aitavad edastada valusat ja tundlikku infot**. Kui arst käsib patsiendil oma harjumusi muuta (näiteks, „teil tuleb hakata jooksmas käima“), on vastuseks kaitsesetõmbuv eneseõigustamine. Kui öelda sama asja, kasutades teiste inimeste kogemusi või umbisikulises tegumoes jutustatud lugu (näiteks, „teised teie diagnoosiga inimesed on abi saanud jooksmaskäimisest“), võib patsiendis tekkida soov pakutud meetodit proovida.³³ Piiblis on näide, kuidas prohvet Naatan noomis Taavetit abielurikkumise järel. Ta jutustas kõigepealt sarnast olukorda kirjeldava loo ning ootas ära kuninga reaktsiooni. Alles selle järel näitas Naatan, et sõnum käis kuninga enda kohta.³⁴ Sama taktikat kasutas ka Jeesus, kui ta vastas rasketele küsimustele tähendamissõnadega, näiteks jutustades loo halastajast samaarlasest.³⁵

Homileetikas on üheks töövõtteks **narratiivne jutlus**: terve kõne ehitatakse üles jutustuse vormis, mitte arutelu loogikat järgides. Sellisel viisil on võimalik avada tuttavat piiblitlugu uuest küljest: näiteks rääkida kadunud poja kojutulekust läbi vanema venna silmade. See omakorda aitab kuulajaid kaasa haarata ning pakub neile täiesti uute avastuste leidmisrõõmu.³⁶ Isegi kui jutlus ei järgi rangelt narratiivset meetodit, on igas meeldejäädavas kõnes näiteid ja piltlikku keelt ehk sõnadega maalimist. Minu audioraamat sobitub samuti sellise käsitle all, sest pakun oma jutustustes uudseid vaatenurki läbi väheksitletud tegelaste silmade.

³³ Stephen **Rollnick**, William R. **Miller**, Christopher C. **Butler**, *Motiveeriv intervjuerimine tervishoius. Kuidas aidata patsientidel käitumist muuta*. Tallinn: Tervise Arengu Instituut, 2011, 104.

³⁴ 2Sm 12:1-7.

³⁵ Lk 10:29-37.

³⁶ Meeli ja Üllas **Tankler**, *Sõnast sõnumiks. Homileetika käsiraamat*. Tallinn: Allika, 2019, 51.

Teiste religioonide esindajatega või usuvõõraste inimestega rääkides mõjuvad jutustused kui **sillad, mille abil luua kuulajaga ühisosa ning liikuda tuntult tundmatule**. Taolised vestluspartnerid ei haaku kohe kristliku õpetusega, sest nad ei saa sellest aru ning see käib vastu nende endi tõekspidamistele. Nad ei tea võib-olla Piiblist midagi, aga inimlik uudishimu paneb neid huviga kuulama häid lugusid. Saame kasutada nii Piibli jutustusi kui oma isiklikke kogemusi, et tutvustada teistele Jumala iseloomu ja tegevust maa peal. Nii võib loomuliku vestluse käigus kasvatada usaldust ning tekitada huvi usuteemade kohta rohkem teada saada.³⁷ Piiblist näeme, et näiteks apostel Paulus kasutas tihti isiklikku tunnistust, et tõestada oma usu ja ameti paikapidavust kõrgete maavalitsejate ees.³⁸

Narratiividel on võime **kõnetada kuulajaid nende igapäevaelu reaalsuse keskel**. Piibel on täis valusalt ausaid lugusid tegelaste eludest, koos kogu nende reaalsuse musta ja valge poolega. Kasutades Vana Testamendi narratiive, tuleb alati arvestada ka loo konteksti ja tollast kultuuriraamistikku. Kuigi need lood toimuvad meie jaoks täiesti teises ajastus, leiame sealt siiski võimalusi õppida, kuidas Piibli tegelased elasid oma elu Jumalaga koos: lahendasid konflikte, tegid valikuid ning läbisid erinevaid elukriise.³⁹

Siinne loetelu narratiivide võimalustest pole ammendav, aga annab vähemalt üldise pildi hästi valitud ning oskuslikult jutustatud lugude efektiivsusest. Nüüd vaatame mõningaid lugude rääkimisega kaasnevaid ohtusid.

1.3.2 Narratiivide kasutamise oht

Kuigi narratiivid on väga head töövahendid, võivad nad muutuda jutlustaja komistuskiviks. Alljärgnevas loetelus on mainitud mõned põhilised ohukohad, mis tegelikult sobituvad kõigi suuliste esitlustega, sealhulgas jutlustamisega.

Narratiivide kasutamisel võib kergesti tekkida **oht lihtsalt jutustada häid lugusid**. Jutuvestja satub hoogu ning lisab ühe loo teise otsa. Tegelikult peaks iga räägitav lugu vastama

³⁷ Rafael **Moya-Rojas**, *Muslims Towards Christ: Social, Spiritual and Theological Factors on Their Faith Decisions*. Göttingen: George-August University, 2020, 47.

³⁸ Apt 22:1-21.

³⁹ Mervi **Kalmus**, *Homileetika loeng Kõrgema Usuteadusliku Seminari tudengitele*. Loeng peetud zoomi keskkonnas 10.03.2021, audiosalvestus Moodle õpikeskkonnas [<https://drive.google.com/file/d/1eIe-07qm8-3sXep1zW-tUu07kn3OdgEB/view>], 27.10.2021.

küsimusele, miks seda antud kontekstis vaja on. Kas see aitab leida vastuse varem tõstatatud probleemile? Kas toodud näide haakub sõnumi üldise teemaga? Mis on selle loo põhiline mõte kuulajate jaoks? Kui meie kõnelejatena ei tea, mis me sõnade sisuline eesmärk on, siis kuulajad seda kindlasti ei leia.⁴⁰

Tihti kasutatakse tuntud piiblilugu ainult ühe enimlevinud tähenduse edastamiseks. Näiteks, lugu kadunud pojast⁴¹ tõlgendatakse automaatselt Jumala tingimusteta isa-armastuse kirjeldamisena. Lugu ennast (selle stiili, sõnadekasutust, konteksti, kultuurilis-ajaloolist tausta või tegelaste elus toimuvat) ei vaadata üldse. **Tulemuseks on pinnapealne õpetus, mis ei anna edasi jutustuse kogu sisu.** Kadunud poja loost võime leida palju erinevaid teemasid: isiklik pöördumine, õige meelearandus, vanemate ja laste suhted, pinged kahe venna vahel jne.⁴²

Teistsugusest kultuuritaustast kuulajatega suheldes tuleb **iga loo või näite puhul arvestada nii loo enda kui kuulaja kultuurilist konteksti.** Muidu võime kasu asemel teistele haiget teha või edastada sõnumit neile mõistetamatul viisil.⁴³ Näiteks, Bosnia moslemitele ei saa rääkida Jeesuse ristist kui armastuse sümbolist. Nende jaoks seostub rist sõja ja etnilise puhastusega: teised sealsed rahvused piinasid ja tapsid moslemeid „selle risti nimel“. Samas on neile hästi mõistetav metafoor Jeesusest kui Sillast, kes tuli ühendama patust inimest püha Jumalaga. Nad teavad, et nende headest tegudest ei piisa Jumalani jõudmiseks. Jeesuse täiusliku asendusohvri kaudu on neil nüüd selleks Jumala enda poolt tekitatud võimalus.⁴⁴ Kadunud poja loos on moslemi jaoks kõige olulisem hoopis isa au taastamise teema. See hõlmab kogu perekonda. Pojale andestamine on vaid üks osa sellest.⁴⁵ Tänapäeval on isegi sama koguduse sees kuulajate hulgas erinevate kultuuride esindajaid: eri põlvkonnad, kõikvõimalikud ametialad ning ühiskonnaklassid, erineva usulise kasvatusena inimesed, mõnikord ka teiste riikide kodanikud. Meil tuleb tunda oma publikut, et edastatav sõnum võiks nendeni jõuda just õiges tähenduses.

Piibli jutustuste kasutamisel tuleb hoolsalt jälgida nii konkreetse loo konteksti Piibli tekstis kui ka ajaloolis-kultuurilist tausta. Piiblilood on kõik kirjutatud meie elust kauges

⁴⁰ Tankler, *Sõnast sõnumiks*, 51.

⁴¹ Lk 15:11-32.

⁴² Kalmus, *Homileetika loeng KUSis, peetud zoomis 10.03.2021. 27.10.2021.*

⁴³ Moya-Rojas, *Muslims Towards Christ*, 71-74.

⁴⁴ Jael **Puusaag**, *Jumala rahutooja. Eesti tüdruk Bosnia-Hertsegoviinas*. Tallinn: Sõnasepp, 2010, 61.

⁴⁵ Moya-Rojas, *Muslims Towards Christ*, 37.

kultuuriruumis ja ajastus. Nende edastamine nõuab algusest peale tarkust ja kohandamist. Halastaja samaarlane on kaasaegsele läänemaailma kuulajale üks heatahtlik võõra inimese abistaja. Jeesust ümbritsevatele juutidele sai selles jutustuses tähtsaimaks abistaja rahvus. Samaarlane oli põlatud pagan, kellega juudid ei tohtinud suheldagi. Seda teades saab jutustus meiegi jaoks palju sügavama sisu. Iga jutlus ning piiblitund on mingil määral autori isiklik tõlgendus, aga meil tuleb jälgida, et meie räägitu sobituks tegelikult kirjasolevaga.⁴⁶

Seega, narratiivide kasutamise ohud on sarnased jutlustamise üldiste ohtudega. Võime minna liiga pikaks, kasutada lugusid väljaspool konteksti ja lisada teksti oma tähendusi. Võime teha kuulajatele haiget, sest ei arvesta nende tausta ja olukorraga. Kui näiteid saab liiga palju, muutub sõnumi kandev sisu nõrgaks.

1.4. Teoreetilise ülevaate kokkuvõte

Narratiiviteoloogia räägib Piiblist kui terviklikust jutustusest, mis kirjeldab Jumala tööd maailma loomise hetkest kuni lõpliku lunastuseni. Meie elude lood põimuvad kogukonna lugudega ning on ühtlasi osa Jumala suurest loost. Nii on lugudega ja nende tegelastega kergem samastuda. Narratiiviteoloogia järgi on Piiblit funktsionaalne eesmärk: aidata meil elada oma elusid Jumalaga koos, osaledes Jumala loos. Narratiiviteoloogia mõned alaharud on narratiivne missioloogia ehk *missio Dei* suundumus, argipäeva teoloogia ehk misjonlik eluviis, narratiivne eksegees ning narratiivne jutlustamine. Jutustuste kasutamisel on positiivne mõju teadvuse, tähelepanu ja mälu protsessidele: nad käivitavad inimliku uudishimu, seostuvad varasemate kogemustega ning tekitavad emotsionaalseid reaktsioone. Jutustuste abil on võimalik kergemini edastada valusat infot, luua sildu tuntu ja tundmatu vahel ning kõnetada inimesi nende argielu reaalsuse keskel. Narratiivide kasutamise ohtudeks on sisu lahjendamine paljude näidetega, jutustuse ühetähenduslik ja pealiskaudne tõlgendamine, kuulajate kultuurilise tausta mittetundmine ning Piibli lugude väljarebimine nende ajaloolisest ja kultuurilisest kontekstist.

Töö teises osas analüüsin oma praktilise projekti (kristliku raadio jaoks kirjutatud audioraamatu) eesmäärke, koostamist ja läbiviimist.

⁴⁶ Peeter **Roosimaa**, „Jutluse piibellikud alused.“ – *Homileetika*. Toim. Tõnu Lehtsaar, Kaido Soom. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 2005, 52-53.

2. AUDIORAAMATU KOOSTAMINE, LÄBIVIIMINE JA ANALÜÜS

Minu lõputöö projekti põhiline osa on kristliku raadio jaoks koostatud audioraamat „Piibli tavalised kangelased: 50 jutustust argipäeva õhtuteks.“ See jooksis 25-osalise järjejutuna Pereraadio eetris 2022. aasta jaanuaris ja veebruaris ning on nüüd kättesaadav Pereraadio arhiivist.⁴⁷ Järjejutu igas osas oli sõltuvalt pikkusest kokku pandud kaks või kolm jutustust. Audioraamatu täistekst on kättesaadav eraldi dokumendina. Järgnevalt kirjeldan projekti teostamist ning analüüsin selle tulemusi.

2.1. Teema valiku põhjendus: projekti läbiviimise eesmärk

Olen aastate jooksul kogudustes kõnelemas käies saanud inimestelt palju positiivset tagasisidet stiilis: „Tore, et keegi räägib lihtsal ja praktilisel viisil elu pärisasjadest.“ Abstraktsed teemad ununevad kiiresti ning piiblilood mõjuvad muinasjutuna, millel pole tänapäevase reaalsusega midagi ühist. Usuvõõrad või vastpöörduvad alustavad Piibli lugemisega Vana Testamendi algusest ning annavad kiiresti alla, sest ei saa loetust aru.

Seetõttu toon mina Piibli tegelastest rääkides alati välja kangelaste inimlikku poolt ja võrdlusi tänapäeva eluga. Küsin endalt koos kuulajatega, mida võime meie piiblilugudest õppida. Milline võis olla nende tegelaste tavaelu reaalsus? Kuidas nad inimestena erinevatele olukordadele reageerisid? Mida Jumal nende eludes tegemas oli? Teiste sõnadega, püüan võtta Piibli jutustusi ning panna neid tänapäeva kuulajale mõistetavasse keelde. Piiblilood on palju sügavamad kui esmapilgul tundub: kaasaja inimestel on sealt samuti palju õppida.

⁴⁷ Jael **Puusaag**, *Piibli tavalised kangelased: 50 jutustust argipäevaõhtuteks*. Audioraamat järjejutuna Pereraadio arhiivis [http://www.pereraadio.ee/uus/index.php?option=com_content&view=article&id=6228:jael-puusaag-piibli-tavalised-kangelasedq&catid=55:jaerjutt], 21.03.2022.

Selle audioraamatu koostamisel oli mul kaks eesmärki. Esiteks, Piibli tegelaste elu inimlikku poolt välja tuues tahan aidata kuulajatel mõista nende endi argielu väärtust Jumala silmis. Argipäev on Jumala tegutsemise kontekst. Teiseks, tahan lihtsalt ja selgelt jutustatud lugudega kõnetada ka neid inimesi, kelle jaoks sügavad piibliseletused tunduvad liiga abstraktsed ja arusaamatud. 2021. aastal Luteri Maailmaliidu peasekretäriks valitud eestlanna Anne Burghart on ütelnud, et teoloogiat õppida on vaja selleks, et osata „tõlkida“ Jumala suuri asju inimesi kõnetavasse keelde.⁴⁸ Minu audioraamat Piibli tavalistest kangelastest ongi üks selline „tõlkimiskatsetus“.

2.2. Kirjutamise etapid

Iga suur asi saab tehtud väikeste sammude kaupa. Järgnevalt tutvustan oma audioraamatu valmimise etappe.

2.2.1 Lugude tegelaste valik

Selles kogumikus on 50 lugu erinevatest Piibli tegelastest, kes jagunevad viide gruppi: suurte kangelaste vaiksed aastad, naised ja emad, oma igapäevatöö tegijad, märkamatuks jäävad kõrvaltegelased ning teiste poolt põlatud. Igas grupis on kümme erinevat lugu. Terve lugude nimekiri on ära toodud lisas 1.

Kõik kirjeldatud tegelased on olnud minu aastatel 2017-2020 peetud jutluste näited. Käisin sel perioodil palju erinevates kogudustes kõnelemas: rääkisin oma misjonitöö lõpetamisest Bosnia-Hertsegoviinas, tutvustasin raamatut „100 sõrmejälge“⁴⁹ ning julgustasin kuulajaid järgima Jumalat argipäeva toimetuste keskel. Minu üldine teema oli igal pool sama: „Tavalised inimesed suure Jumala kätes.“ Jutluste sisu ma ei kopeerinud. Iga kord enne järgmise koguduse külästamist otsisin palves Jumala juhatust: millised piiblilood ning minu raamatu jutustused just seda kogudust kõnetada võiksid.

⁴⁸ Teet **Korsten**, “Eesti naine, kes asub juhtima 77 miljonit luterlast: Intervjuu Anne Burghardtiga.” – *Postimees*, 07.08.2021. [<https://leht.postimees.ee/7310179/eesti-naine-kes-asub-juhtima-77-miljonit-luterlast>], 25.01.2022.

⁴⁹ Jael **Puusaag**, *100 sõrmejälge*. Tallinn: Rebellis, 2019.

2020. aasta sügisel koroonakriisis töötusjäänuna hakkasin oma jutluste konsepte digitaliseerima. Sealt tuli mõte koostada nimekiri kõigist Piibli tegelastest, keda olin jutlustes näidetena kasutanud. Nimekirja vaadates nägin, et nad jagunevad eelmainitud viide gruppi. Tundub, et just nende gruppide esindajad (näiteks lastega kodusolevad emad või märkamatuks jäävad taustamängijad) vajasisid külastatud kogudustes kõige rohkem julgustust. Mind ennast huvitas kõige rohkem suurte kangelaste tavaelu jälgimine. Käesoleva töö alguses rääkisin sellest, kuidas misjonäre peeti „üliinimesteks“ või „usukangelasteks“. Tegelikult on isegi suurte jumalameeste eludes palju vaikust, argielu probleeme ning isiksuse konflikte. Nemadki on „tavalised inimesed“. Suure rahvajuhina tuntud Mooses oli varem mõrvar ja kriminaalpõgenik, kelle elu 40 aastat on kokku võetud ühte lausesse: „Mooses hoidis oma äia Jitro lambaid ja kitsi.“⁵⁰ Rahva juhiks sai ta hiljem ning heitles ikka oma iseloomu nõrkustega

Nimekirja valmimise järel tuli soov kirjutada igast tegelasest pikemad lood: üritades ette kujutada maailma läbi nende silmade, proovides tajuda tollast reaalsust ning samal ajal õppides nende elukogemusest.

Kirjutamise käigus tekkis järgmise sammuna idee panna jutustused kokku audioraamatuks, mida saab esitada järjejutuna kristlikus raadios. Nii pole minul vaja kanda paberraamatu trükikulusid ning sõnum jõuab kiiresti laia kuulajaskonnani. Pereraadio eetris esitatud järjejutud jäävad järelkuulatavate audioraamatutena raadio arhiivi. Neid on võimalik Pereraadio kodulehelt alla laadida ning kuulata omale sobival ajal ja kohas. Nii jõuaks mu jutustuste sõnum kuulajateni just seal, kus nad on: nende endi argielu tegevuste keskel.

2.2.2 Kirjutamise laad, sihtgrupp ja abimaterjalid

Pereraudios esitamiseks audioraamatu teksti kirjutades eeldasin, et kuulaja on usuasjadest huvitatud: ta on valinud kristliku raadio lainepikkuse. Rohkem ei tea mina temast midagi. Mul ei ole infot tema vanuse, kogudusliku kuuluvuse, pereelu ega ühiskondliku staatuse kohta. Ta võib olla juhuslikult saadet kuulama sattunud usuvõõras inimene. Sama hästi võib ta olla pika staažiga kogenud kristlane. Pereraadio järjejutu õhtusel eetrisoleku ajal (argipäevadel kell 18:30) on tööinimesed sõitmas pika päeva järel koju või toimetamas köögis, et perele kiiresti

⁵⁰ 2Ms 3:1.

õhtusööki valmistada. Päevasel korduseetria ajal (järgmisel argipäeval kell 11:30) kuulavad raadiot põhiliselt kodusolijad: väikeste laste emad, pensionärid või tervisemuredega maadlevad inimesed. Vähestel on võimalik segamatult raadio ees istuda ning tähelepanelikult kuulata. Enamasti mängib raadio taustamürana teiste tegevuste kõrval. Inimene võib raadio lahti teha, kui jutustus on poole peal – või väljuda ruumist enne lõppu. Jälgisin hoolikalt, et raadios esitatav tekst oleks lihtne, selge ja kergesti mõistetav. Jutustused peavad olema piisavalt elulised, et tõmmata kuulaja tähelepanu. Laused ja lõigud tuleb teha lühikeseks, et mõtte ootamatu katkestuse puhul poolikuks ei jääks. Eesti Rahvusringhäälingu kauaaegne juht Enn Eesmaa on ütelnud: „Mulle on raadio saatejuhtidena eriti meeldinud need, keda nimetan sõnameistreiks, kelle emakeel on laitmatu, lausestus ilmekalt korrektne ja arusaadav ka siis, kui jutt käib raketiteadusest. Televisoris aitab suuresti elav pilt, raadios peab oskama sõnaga pilti ja meeleolu luua.“⁵¹

Eelnevat arvestades valisin oma lugude jaoks teadlikult lihtsate väljenditega igapäevakeeles kirjutamise stiili. Taustamaterjalidena kasutasin sõnaraamatuid, piibliatlaseid ning tollase ühiskonna elu ja kultuuri tutvustavaid teoseid. Neile toetudes kasutasin kontekstualiseerimisvahendina kujutlusvõimet, et luua kuulajatele mingisugustki pilti piiblitegelaste elust. Audioraamatus kasutatud abimaterjalide loetelu on ära toodud lisas 2.

Olen teadlik sellest, et mina, 21. sajandi läänekristliku taustaga eestlane, ei saa iialgi reaalselt ette kujutada Aabrahami eluajal toimunut. Sügavaimgi eksegees ei ütle meile, mida mõtles või tundis Saara. Piiblitekstis kirjapandu on samuti kellegi teise tõlgendus tema käitumisest.⁵² Seda kogumikku kirjutades võtsin teadliku riski, et paljud peavad minu tekste „liiga mitteteaduslikuks“. See ongi eelkõige minu katsetus siseneda koos kuulajatega ajas ja kultuuris meist väga kaugel olevasse maailma ning üritada luua seoseid meie eludega tänapäevases Eestis. Teiste sõnadega, proovin tuua Piibli lehekülgedel olevad kaugel muinasjutuna tunduvad tegelased meie elude reaalsusse. Samas püüdsin vältida selles töös varem kirjeldatud ohtusid ning mitte kalduda kõrvale Piibli üldisest sõnumist ja meelelaadist. Siinsele lõputööle eraldi failina lisatud audioraamatu täistekstis on igas loos ära toodud kõik põhilised Piibli kirjakohtad,

⁵¹ Erika **Klaats**, “Raadios peab oskama sõnaga pilti ja meeleolu luua. Intervjuu Enn Eesmaaga Eesti Rahvusringhäälingu 95. aastapäeva puhul.” – *Maaleht*, 49/1783. [<https://maaleht.delfi.ee/artikkel/95311093/enn-eesmaa-raadios-peab-oskama-sonaga-pilti-ja-meeleolu-luua>], 25.01.2022.

⁵² Mieke **Bal**, *On Story-Telling: Essays in Narratology*. Sonoma, CA: Polebridge Press, 1991, 16.

nii võib igaüks ise tekste sügavamalt uurida. Lisas 3 kirjapandud näidispiiblitunni küsimuste abil on võimalik kasutada neid lugusid ka väikegruppide õppematerjalina.

2.2.3 Tagasiside teistelt kristlikelt autoritelt

Tegelesin tekstide kirjutamisega ajavahemikus november 2020 - august 2021. Mustandi andsin lugeda kolmele Eestis tunnustatud kristlikule autorile:

- 1) Margit Prantsus, kes on Pereraadios paljude saadete toimetaja ning mitmete Iisraeli-teemaliste raamatute autor (näiteks „Minu Iisrael“⁵³);
- 2) Aare Tamm, kelle sulest on ilmunud mitmeid piibliteemalisi ilukirjanduslikke teoseid (näiteks „Siimon Selootes“⁵⁴);
- 3) Toivo Pilli, minu lõputöö juhendaja, varasem homileetika õppejõud ning mitmete ajalooliste raamatute autor või toimetaja (näiteks „Usu värvid ja varjundid“⁵⁵).

Aare Tamm ja Toivo Pilli on pikaajalise pastoristaažiga ning mõlemad on olnud Kõrgema Usuteadusliku Seminari (edaspidi KUSi) rektorid. Nendelt sain tagasisidet teoloogilise poole pealt ning nõuandeid kirjandusliku stiili parandamiseks. Näiteks, keegi ei saanud Piibli ajal olla “vallavaene”, sest siis polnud “valdasid”.⁵⁶ Termin “argielu teoloogia” pole samuti üheselt mõistetav.⁵⁷ Margit Prantsus andis praktilisi näpunäiteid, mida arvestada raadioeetris kõlava teksti puhul. Näiteks, tekstis pole vaja liiga palju Piibli kirjakohtade refereeringuid, sest see katkestab jutu voolavuse.⁵⁸ Ükski kolmest lugejast ei näinud vajadust suuremate sisuliste muutuste tegemiseks minu audioraamatu tekstis, nii liikusin edasi toimetamise etappi.

⁵³ Margit Prantsus, *Minu Iisrael. Kuidas tõlkida Sabatit?* Tallinn: Petrone Print, 2017.

⁵⁴ Aare Tamm, *Siimon Selootes*. Tallinn: Allika, 2006.

⁵⁵ Toivo Pilli, *Usu värvid ja varjundid. Eesti vabakoguduste ajaloost ja identiteedist*. Tallinn: Allika, 2007.

⁵⁶ Aare Tamm, *Tagasiside audioraamatu tekstile*. Suuline vestlus Jael Puusaagiga Ridaldas, 27.09.2021

⁵⁷ Toivo Pilli, *Tagasiside audioraamatu tekstile*. Suuline vestlus Jael Puusaagiga Tallinnas, 21.10.2021.

⁵⁸ Margit Prantsus, *Tagasiside audioraamatu tekstile*. Saadetud Jael Puusaagile Messengeri, 04.10.2021.

2.2.4 Teksti toimetamine ning tehniline teostus

Kuna mu audioraamatu jutustused on mõeldud suuliseks esitamiseks raadio eetris, toimetasin mustandit kuuldava häälega teksti lugedes. See aitas märgata keerulisi lauseid, sõnade korduseid, ebaselgeid mõtteid ning trükivigu. Raadiokuulaja ei saa ebaselgeid kohti tagasi kerida või uuesti lugeda: öeldu peab koheselt arusaadav olema. Aeg-ajalt lisasin teksti kirjavahemärke, mis aitasid lugemise intonatsiooni kujundada: näiteks kolm punkti rõhutatud pausi pidamiseks. Sõnumi selgemaks edastamiseks kasutasin palju lihtlauseid ning igapäevase kõnekeele väljendeid.

Tegelesin teksti toimetamisega kokku umbes 40 tundi, 2021. aasta novembris ja detsembris. Seejärel käisin kokku neljal päeval (detsembri lõpus ja jaanuari alguses) Tallinna Pereraadio studios jutustusi sisse lugemas. Kogu teksti salvestamine võttis umbes 11 tundi. Tallinna Pereraadio töötaja Margit Prantsus aitas tehnilise poolega ning toimetas helifaili enne eetrisseminekut.

2.3. Kuulajate tagasiside

Minu audioraamat „Piibli tavalised kangelased: 50 jutustust argipäevaõhtuteks“ oli Tallinna ja Tartu Pereraadiotes eetris 25-osalise järjejutuna igal argipäeval ajavahemikus 24.01-28.02.2022. Sain kuulajatelt üllatavalt palju tagasisidet. Mitmed tulid minuga rääkima peale pühapäevaseid jumalateenistusi, teised saatsid sõnumeid sotsiaalmeediasse või e-postile. Tagasiside sisu võib jagada erinevatesse kategooriatesse. Alljärgnevalt nimetan mõned suuremad grupid ning toon konkreetseid näiteid selle sisuga sõnumitest.

Samastumine mõne jutustuse tegelasega

- „Mina olen ka varju jääda tahtev Taddeus.“ (Koduperenaine, vanus 50+);
- „Su jutud aitavad paremini mõista Jumala olemust, kes on ka vaeslaste isa ja lesknaiste aitaja. Mind kui üksikema ja lahutatud, põlatud naist, kes pideva tagakiusu all Jumalat teenib, on Su lood väga kõnetanud.“ (Üksikema, 30+).

Jutustuste praktilise ja elulähedase stiili tunnustamine

- „Olin otsinud vaimulikke raamatuid, mida võiks ka teistele anda, aga kõik tundusid olevat tavaelust nii kaugel. Kogu aeg tundsin, et minu kui tavalise inimese praktilise elu ja raamatute jutu vahel on suur kuristik. Sinu lood aitasid just seda auku täita, sest nad olid nii praktilised ja rääkisid tavalistest inimestest nende igapäevaelu keskel. See oli nii julgustav.“ (Töökäiv naine ja pereema, vanus 40+);
- „Ma olen omajagu kuulnud inimestelt, kes on oma usuelus esimesi samme tegemas, eriti keskeas või pensionieas, et „ah, ma ei saa sellest Piiblist mitte midagi aru.“ Ma olen neile mõnikord isegi ütelnud, et „lugege lastepiiblit, siis saate vähemalt nendest lugudest mingi ülevaate“, aga eneseuhkus ei luba haritud inimesel lastepiiblit kätte võtta. Sellepärast see, kuidas sa neid lugusid ümber jutustad ja tood sealt välja vähe tähelepanu saanud efekte, on väga tore, väga ladus ja väga kinnitav on seda kuulata.“ (Väikese lapsega kodus olev naine, vanus 30+).

Teksti esitluse tehnilise poole kommentaarid

- „Sinu lugemisviisi ja häält on hea jälgida, see on väga ilmekas. Sellele lisab tooni vist see, et loed ise oma teksti: siis tead, mida ja kuidas rõhutada, et sõnum paremini välja tuleks.“ (Piiblikooli õpilane, naine, vanus 30+);
- „Sinu raamatu lugusid kuulates (loe: mentaalseid videosid vaadates) tekib mõnus side antiikmaailma ja tänase elu vahel. Sinu raamat annab lootust, et see võib saada paljudele õnnistuseks ja piiblitlugemise vastu huvi tekitada.“ (Ülikooli lektor, naine, 50+).

Soov jagada jutustusi teiste inimestega

- „Mul on neli last ja tahaks neid jutustusi neile lugeda ning koos nendega Piibli tegelasi arutada. Kust seda teksti paber kandjal saaks?“ (Koduperenaine, vanus 30+);
- „Su lood on väga huvitavad. Kuna mina kuulan töö juures, seal Pereraadio mängib taustaks, nii kuulevad kõik mu alluvad ka.“ (Väikeettevõtja, mees, 30+).

Evangeelsel eesmärgil lugude jagamine

- „Palun palvetage Ivo⁵⁹ eest. Ta on viinasõltlane, maks on täiesti läbi. Ta helistas mulle just sel ajal, kui kuulasin raadiost Te järjejuttu. Panin telefoni raadio kõrvale,

⁵⁹ Nimi muudetud

et ta kuuleks ka. Selle korra teine lugu oli Maarja Magdaleenast. Ivo ütles lõpus, et kui Jeesus aitas Maarja Magdaleenat tema lootusetus olukorras, siis ehk on temal ka võimalik puhtaks saada.“ (Kodune pensionär, naine, vanus 60+).

Eestis on üldiselt palju lihtsam saada kriitikat kui tunnustust. Pereraadio töötajad ning mitmed pastorid on kommenteerinud, et tavaliselt ei tulegi tagasisidet. Mõnikord võetakse kaua ettevalmistatud ja hoolikalt esitatud jutluse mõju kokku lühikese väljendiga: „See oli väga hea.“ Mind üllatas, et seekord mulle kriitikat ei tulnudki, aga positiivse sõnumi sain päris paljudelt. Kuulajad võtsid aega, et minuga kontakti võtta ning põhjalikumalt kirjutada, mis neid kõnetas. Võtan seda vastu tänuliku südamega, et mu audioraamatu jutustused täitsid oma eesmärgi ning puudutasid inimesi nende argielu raskuste keskel.

2.4. Projekti läbiviimise analüüs

Ma olen Jumalale tänulik, et mul oli selle töö tegemiseks piisavalt aega. Terve protsess, jutluste näidete nimekirja tegemisest kuni järjejutu eetriesituse lõpetamiseni, võttis aega 16 kuud (2020 aasta oktoobrist 2022 aasta veebruarini). Selle töö tegemisel oli minu eesmärgiks aidata ja julgustada inimesi nende igapäevaelu reaalsuse keskel ning tutvustada Piibli tegelasi uue, argisema nurga alt. Paberraamatu asemel valisin audioraamatu formaadi, sest sellisel viisil jõuab sõnum kiiresti paljude kuulajateni: ka nendeni, kes kirikusse kunagi ei tule ning kes võib-olla iialgi paber kandjal raamatut lugema ei hakka. Ülaltoodud näide viinasõltlasest Ivo kohta võtab eelpool nimetatud hästi kokku. Kõigepealt julgustasid mu jutustused Ivo kristlasest naabrit. Tema soovis kuulatavat sõnumit teistega jagada. Ivo helistas just siis, kui eetris oli tema olukorda kõnetav lugu. Ivo ei loe trükitud raamatuid ega osale jumalateenistusel. Raadiost kõlav jutustus ühe piiblitegelase elust kõnetas teda. Teksti lihtne stiil oli talle arusaadav. Kui see oleks olnud ainuke tagasiside mu audioraamatule, oleks töö juba olnud tegemist väärt.

Tagasisidet tuli tegelikult palju, erinevatest Eesti piirkondadest ning isegi välismaalt. See näitas, et audioraamatu mõte õigustas ennast: sõnum jõudis kiiresti paljude kuulajateni. Nüüdseks on terve tekst järelkuulatav Pereraadio arhiivist: inimesed saavad minu lugusid

kuulata endale sobival ajal ja kohas, argielu toimetuste keskel. Paberraamat jääks läbiloetuna riitulile, aga audioraamatut saab kuulata igal pool.⁶⁰

Kuna lõputööde tekstid jäävad hiljem Kõrgema Usuteadusliku Seminari kodulehel vilistlaste nimekirjas kõigile kättesaadavaks, saan niimoodi edastada ka audioraamatu täisteksti, koos kõigi Piibli kirjakohtade ja täpsete viidetega. Soovijad võivad teksti alla laadida ning paber kandjal välja trükkida. Samuti on võimalik minu materjali põhjal teha piiblitunde, nii iseseisvalt kui grupiaruteludes. Lisas 3 väljatoodud näidispiiblitunni küsimuste abil saab läbi viia terve seeria piibliteemalisi grupiarutelusid. Kuna lugusid on 50, jätkub neid kord nädalas kogunedes terveks aastaks. Kes soovib, võib sügavamalt uurida iga piiblitunni aluskirjakohti. Pereemad võivad lugeda minu kirjutatud jutustusi koos lastega ning arutada selle üle, kuidas loetu puudutab nende igapäevaelu.

Seega, audioraamatu koostamise ühendamine KUSi lõputööga aitab laiendada tehtu praktilist väärtust kogudustele ning teeb materjali lugejatele kättesaadavamaks. Kuidas või kelle elus Jumal mu jutustusi kasutama hakkab, on juba minu kontrolli alt väljas – ja see ongi hea.

Soli Deo Gloria!

⁶⁰ Jael **Puusaag**, *Piibli tavalised kangelased: 50 jutustust argipäevaõhtuteks*. Audioraamat Pereraadio arhiivis. [http://www.pereraadio.ee/uus/index.php?option=com_content&view=article&id=6228;jael-puusaag-qpiibli-tavalised-kangelasedq&catid=55:jaerjejutt], 24.03.2022.

KOKKUVÕTE

Minu lõputöö projekt „Piibli tavalised kangelased: 50 jutustust argipäevaõhtuteks“ koosneb kahest osast. Selle praktiline pool on kristliku raadio jaoks koostatud audioraamat jutustustega Piibli tegelaste elust. Audioraamatu tegelaste lood on kõik minu varasematel aastatel peetud jutluste näited. Teksti eesmärgiks on aidata mõista Piibli lugude seost tänapäeva inimeste argieluga. Audioraamat oli järjejutuna Pereraadio eetris igal tööpäeval ajavahemikus 24.01.2022 - 28.02.2022. Nüüd on audioraamat kättesaadav järelkuulatavana Pereraadio arhiivist. Kuulajate tagasisidest selgus, et jutustuste sisu kõnetas ja julgustas inimesi nende igapäevaelu toimetuste keskel ning aitas avada Piibli tekste uuel viisil.

Teine osa minu tööst on teoreetiline kirjanduse ülevaade ning audioraamatu koostamise ja läbiviimise analüüs. Teoreetilistest temadest vaatasin narratiivseid lähenemisi teoloogias, jutustuste mõju inimeste teadvuse, tähelepanu ja mälu protsessidele ning narratiivide kasutamise võimalusi ja ohtusid. Projekti läbiviimise analüüsis kirjeldasin tegelaste valikut, kirjutamise etappe ning valitud sihtgrupi ja meediakanali omapärasid. Tõin näiteid kuulajate tagasisidest ning analüüsisin kogu toimunud protsessi. Mu töö põhieesmärk oli julgustada kuulajaid nende argielu keskel ning usun, et see ülesanne sai täidetud. Kes soovib minu käsitletud temadega sügavamale minna, on teretulnud kasutama minu materjale kui tutvustust, mille põhjal juba iseseisvalt edasi liikuda.

SUMMARY

The project of my final paper, „The Ordinary Heroes of the Bible: 50 Stories for Workday Evenings“ consists of two parts. First, the bigger part of it is an audio book about Bible Characters, written for a Christian Radio Program. It consists of 50 stories about different people in the Bible, focusing on their practical everyday lives. The audio book was on air as a sequel story in the Estonian Family Radio on workday evenings, Jan 24 - Feb 28, 2022. Now it is available for downloading in the web archive of the Estonian Family Radio. The feedback from the listeners shows that the stories were encouraging and helped people to connect to the Bible in a fresh way.

The second part of my final paper consists of theoretical overview of literature and the analysis of the process of creating the audio book. In the theoretical part, I looked at narrative approaches in theology, narratives´ influence on consciousness, alertness and memory and the possibilities as well as dangers of using narratives in oral speech. In the analytical part, I described the process of choosing the characters, writing the stories, editing and recording the audio book. I also looked at the specifics of my possible audience and media channel. I also analyzed the feedback of the listeners. My main goal with that project was to encourage my listeners in the midst of their everyday tasks – and I believe that this purpose got fulfilled. If anyone has a desire to go deeper with any of the topics of my final paper, they are welcome to use my work as a starting point for further studies.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Aru, J.** *Ajust ja arust. Unest, teadvusest, tehisintellektist ja muust.* Tallinn: Argo, 2019.
- Aru, J., Bachmann, T.** *Tähelepanu ja teadvus.* Tallinn: Tänapäev, 2009.
- Bal, M.** *On Story-Telling: Essays in Narratology.* Sonoma, CA: Polebridge Press, 1991.
- Banks, R. J.** „Narrative Exegesis.” – *Dictionary of Jesus and the Gospels.* Green, J. B., Scot McKnight, S., eds. Downers´ Grove, IL: InterVarsity Press, 1992, 570-571.
- Bosch, D. J.** *Transforming Mission. Paradigm Shifts in Theology of Mission.* Maryknoll, NY: Orbis Books, 1999.
- Finke, G.** *Joining Jesus on His Mission. How to Be an Everyday Missionary.* Tyler, TX: Tenth Power Publishing, 2014.
- Goheen, M. W.** *Introducing Christian Mission Today. Scripture, History and Issues.* Downers´ Grove, IL: InterVarsity Press Academic, 2014.
- Grenz, S. J., Olson, R. E.** *XX sajandi teoloogia.* Tallinn: Logos, 2002.
- Gross, T.** „Kultuuriantropoloogia.” – *Kuidas uurida kultuuri? Kultuuriteaduste metodoloogia.* Tamm, M., koost. Tallinn: TLÜ kirjastus, 2016, 109-136.
- Herman, D.** “Introduction” – *The Cambridge Companion to Narrative.* Herman, D., ed, Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2007, 3-5.
- Kosin, F. L.** *Letters Missionaries Never Write.* Dubuque, IA: ESC Ministries, 2002.
- McLeod, J.** *Nõustamisoskus. Episoodilise nõustamise käsiraamat: mida teha, kui inimesel on vaja rääkida.* Tallinn: Väike Vanker, 2021.
- Medina, J.** *Aju toimimise reeglid. 12 põhimõtet, kuidas tööl, kodus ja koolis ellu jääda ja edu saavutada.* Tallinn: Tänapäev, 2014.
- Moya-Rojas, R.** *Muslims Towards Christ: Social, Spiritual and Theological Factors on Their Faith Decisions.* Göttingen: George-August University, 2020.

- Nanno, E. L.** „Narrative Theology“ - *The Dictionary of Historical Theology*. Trevor A. Hart, general ed. Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Company, 2000.
- Pilli, T.** *Usu värvid ja varjundid. Eesti vabakoguduste ajaloost ja identiteedist*. Tallinn: Allika, 2007.
- Prantsus, M.** *Minu Iisrael. Kuidas tõlkida Sabatit?* Tallinn: Petrone Print, 2017.
- Puusaag, J.** *Jumala rahutooja. Eesti tüdruk Bosnia-Hertsegoviinas*. Tallinn: Sõnasepp, 2010.
- Puusaag, J.** *100 sõrmejälge*. Tallinn: Rebellis, 2019.
- Reimer, J.** „Tagasi misjoniülesande täitmisele.“ – *Teekäija*, 2021, nr 6, 18-19.
- Rollnick, S., Miller, W. R., Butler, C. C.** *Motiveeriv intervjuerimine tervishoius. Kuidas aidata patsientidel käitumist muuta*. Tallinn: Tervise Arengu Instituut, 2011.
- Storr, W.** *The Science of Storytelling. Why Stories Make Us Human and How to Tell Them Better*. New York: Abrams Press, 2020.
- Tamm, A.** *Siimon Selootes*. Tallinn: Allika, 2006.
- Tamm, E.** “See on meie rahvas!” Jutlus EEKBKL aastakonverentsil Olevistes, 05.06.2021. – *Teekäija*, 2021, nr 6, 10-12.
- Tankler, M., Tankler Ü.** *Sõnast sõnumiks: homileetika käsiraamat*. Tallinn: Allika, 2019.
- Verwer, G.** *Tagasipöördumist ei ole*. Tallinn: Operation Mobilization, 1995.

VEEBIMATERJALID

- Kalmus, M.** *Homileetika loeng Kõrgema Usuteadusliku Seminari tudengitele*. Loeng peetud zoomi keskkonnas 10.03.2021, audiosalvestus Moodle õpikeskkonnas. [<https://drive.google.com/file/d/1eIe-07qm8-3sXep1zW-tUu07kn3OdgEB/view>], 27.10.2021.
- Klaats, E.** “Raadios peab oskama sõnaga pilti ja meeleolu luua. Intervjuu Enn Eesmaaga Eesti Rahvusringhäälingu 95. aastapäeva puhul.” – *Maaleht*, 49/1783. [<https://maaleht.delfi.ee/artikkel/95311093/enn-eesmaa-raadios-peab-oskama-sonaga-pilti-ja-meeleolu-luua>], 25.01.2022.
- Korsten, T.** “Eesti naine, kes asub juhtima 77 miljonit luterlast. Intervjuu Anne Burghardtiga.” – *Postimees*, artikkel ilmus paberlehes 07.08.2021. [<https://leht.postimees.ee/7310179/eesti-naine-kes-asub-juhtima-77-miljonit-luterlast>], 25.01.2022.

Kütimaa, J. *Kuidas leida oma lugu?* Tartu: Kõrgem Usuteaduslik Seminar, 2018.

[https://kus.kogudused.ee/wp-content/uploads/2018/06/Janne_Kytimaa_Loputoo_2018.pdf],

05.01.2022.

SUULISED ANDMED

Pilli, T. *Tagasiside audioraamatu tekstile.* Suuline vestlus Jael Puusaagiga, Tallinnas,

21.10.2021.

Tamm, A. *Tagasiside audioraamatu tekstile.* Suuline vestlus Jael Puusaagiga, Ridalas,

27.09.2021.

ELEKTROONILISED SÕNUMID

Prantsus, M. *Tagasiside audioraamatu tekstile.* Saadetud Jael Puusaagile Messengeri,

04.10.2021.

I OSA: SUURTE KANGELASTE VAIKSED AASTAD

1. Aabraham, kannatlik ootaja
2. Iisak, see keskmine
3. Joosep, vangina Jumala lähedal
4. Mooses, kriminaalpõgenikust kõrbekarjus
5. Joosua ja Kaaleb, ainukesed jumalausaldajad
6. Gideon, noor ja nõrguke
7. Taavet, pikal teel troonini
8. Eelija, kõrgete mägede ja sügavate orgude mees
9. Joosafat, õiglane kuningas keeruliste naabritega
10. Taaniel, kurjade valitsejate jumalakartlik teenija

II OSA: NAISED JA EMAD

1. Jookebed, erilise poja tavaline ema
2. Noomi: ämm, keda tasus järgida
3. Hanna imeline palvevastus
4. Abigail, ilus ja tark lepitaja
5. Sarepta lesknaise ootamatu elupööre
6. Iiobi naine, ahastav leinaja
7. Eliisabeti vastutusrikas ülesanne
8. Peetruse ämm, külalislahkuse musternäidis
9. Vaese lesknaise suur ohvriand
10. Loise ja Eunike, Timoteose kasvatajad

III OSA: OMA IGAPÄEVATÖÖ TEGIJAD

1. Melkisedek, õiguse ja rahu preester
2. Rebeka, töökas tütarlaps kaevul
3. Betsaleel ja Oholiab, kuldsete kätega meistrid
4. Geersonlased, merarlased ja kehatlased – kogudusetelgi teenistujad
5. Kuninganna Ester, õigel ajal õiges kohas
6. Nehemja, kuninga joogikallaja
7. Petlemma karjaste imeline öövahetus
8. Ustavad palvetajad Siimeon ja Hanna
9. Kalur Siimona kummaline kalasaak
10. Arst Luukas, lihtsate inimeste märkaja

IV OSA: MÄRKAMATUKS JÄÄVAD KÕRVALTEGELASED

1. Jitro, Moosese äi ja mentor
2. Aaron ja Huur, Moosese käte toetajad
3. Tark naine, kes päästis terve linna
4. Väike orjatüdruk, oma isanda nõuandja
5. Mordokai, Estri kasuisa
6. Jeesuse 12 apostlit, üks kummaline grupp
7. Andreas, igavesti suure venna varjus
8. Väikese poisi imeline lõunasöök
9. Hananias, Pauluse esimene teejuht
10. Barnabas, Julgustuse Poeg

V OSA: TEISTE POOLT PÕLATUD

1. Hoor Raahab, olelusvõitlustes ellujääja
2. Mefiboset, vigane kuningapoeg
3. Naini noormehe erilised matused

4. Veritõbise naise imeline käesirutus
5. Maarja Magdaleena, vabanenud armusaanu
6. Laatsarus, neli päeva surnud
7. Pidalitõbine Siimon, Laatsaruse naaber
8. Gerasa seestunu teine sünnipäev
9. Tölner Sakkeuse tähtis külaline
10. Pimeda Bartimeuse igatsuse täitumine

Lisa 2. Audioraamatu teksti koostamisel kasutatud abimaterjalid

Lasor, W. S., Hubbard, D. A., Bush, F. W. *Old Testament Survey: The Message, Form and Background of the Old Testament. 2nd Edition.*: Grand Rapids, MI/Cambridge, UK: William B Eerdmans Publishing Company, 1996.

Lilleväli, M. *Piibli nimele leksikon.* Logos: Tallinn, 2000.

McArthur, J. *Twelve Extraordinary Women: How God Shaped Women of the Bible and What He Wants to Do with You.* Nashville, TN: Thomas Nelson Inc, 2005.

McArthur, J. *Twelve Ordinary Men: How the Master Shaped His Disciples for Greatness and What He Wants to Do with You.* Nashville, TN: Thomas Nelson Inc, 2002.

Marshall, H. „The Gospels and Acts.“ – *The Lion Handbook to the Bible: A Full-Color Guide to All the Books of the Bible. Articles by Experts, Pictures, Maps, Charts.* Alexander, D., Alexander, P, eds. Berkhamsted, Herts, UK: Lion Publishing, 1973, 468-574.

Osiek, C., Balch, D. L. *Families in the New Testament World. Households and House Church.* Louisville, KY: Westminster John Knox Press, 1997.

Strange, J. *Piibliatlas.* Tallinn: Eesti Piibliselts, 1994.

Turovski, A. *Minu loomad: Aleksei Turovskiga loomaaias.* Tallinn: AS Ajakirjade Kirjastus, 2008.

Unger, M. F., ThD, PhD. „Cupbearer.“ – *Unger’s Bible Dictionary.* Chicago, IL: Moody Press, 1978, 230-231.

Yancey, P., Stafford, T. “The Book of Daniel: Introduction.” – *The New Student Bible, New International Version.* Grand Rapids, MI: Zondervan Publishing House, 1992, 772-773.

VEEBIMATERJALID:

„Andrease liikumine.“ – *Eesti Evangeelne Allianss.*

[<http://www.allianss.ee/toimkonnad/evangelismitoimkond/andrase-toimkond/>], 14.07.2021

„Jehosaphat.“ – *Encyclopedia Britannica.*

[<https://www.britannica.com/biography/Jehoshaphat>], 25.06.2021.

Liiv, J. *Peipsi pääl.* [http://galerii.kirmus.ee/erni/rmtk/liivju/jul_peip.html], 31.07.2021.

“Obedience-based Bible Study.” – *Global Frontier Missions: Until All Have Heard.*

[<https://globalfrontiermissions.org/matthew-28-an-obedience-based-study/>], 20.03.2022.

Piibli lugemise taustamaterjalid: evangeeliumid ja Apostlite teod. KUS: Aine “Jumal, loodus ja kogudus” õppematerjalid Moodle´is,

[https://eope.kogudused.ee/pluginfile.php/9036/mod_resource/content/1/05_Evangeeliumid_ApostliteTeod.pdf], 15.08.2021.

„Piiblivõti.“ – *Avatud Piibli Ühing.* [<https://www.avatudpiibel.ee/tegevused/piiblivoti>], 20.03.2022.

Puusaag, J. *Piibli tavalised kangelased: 50 jutustust argipäevaõhtuteks.* Audioraamat järjejutuna Pereraadio arhiivis.

[http://www.pereraadio.ee/uus/index.php?option=com_content&view=article&id=6228:jael-puusaag-qpiibli-tavalised-kangelasedq&catid=55:jaerjutt], 18.03.2022.

Puusaag, J. *100 Sõrmejälge.* Järjejutuna Pereraadio arhiivis:

[http://www.pereraadio.ee/uus/index.php?option=com_content&view=article&id=5664%3Ajael-puusaag-q100-sormejaelgeq&catid=55%3Ajaerjutt&Itemid=1], 18.03.2022.

„The Gideons International.“ – *Gideons International. Let´s Spread the Good News.*

[<https://gideons.org/>], 17.11.2021.

„Tuul ja Päike.“ – *Saja Rahva Lood: Eesti rahvajutte.* [<https://arhiiv.err.ee/vaata/saja-rahva-lood-saja-rahva-lood-eesti-muinasjutte-tuul-ja-paike>], 31.07.2021.

Lisa 3. Näidispiiblitund

See piiblitund on koostatud põhimõttel, et seda struktuuri võib kasutada kõigi mu audioraamatu jutustuste aluseks olevate piiblitekstide sügavamaks tundmaõppimiseks. Seda võib kasutada nii üksi kui grupiga. Üksi lugedes võib abiks võtta palvevihiku ja vastused kirja panna. Grupiga lugedes on oluline, et kõik saaksid sõna. Piiblitunni koostamiseks olen kasutanud misjoniorganisatsiooni “**Global Frontiers’ Mission**” kodulehel olnud “kuulekusel baseeruvat piibliõpet” (*obedience-based Bible Study*)⁶¹ ning **Avatud Piibli Ühingu** kodulehel olevat “Piiblivõtit”.⁶²

1. Loe selle loo aluseks olev piiblitekst mitu korda läbi. Võid proovida kaks korda järjest kuuldava häälega lugemist, kolmas kord jutusta tekst oma sõnadega ümber. Kui lugejaid on rohkem, tehke kordamööda.
2. Igaüks ütleb ühe asja, mis talle loetud tekstist kõige rohkem meelde jäi. Üksi lugedes võib vastuse kirja panna.
3. Loe tekst üks kord veel rahulikus tempos, kuuldava häälega läbi.
4. Otsi tekstist vastuseid järgmistele küsimustele:
 - a) mida see tekst räägib Jumala/Jeesuse/Püha Vaimu kohta? On siin näha Jumala omadusi, tegevust, sõnu?
 - b) mida see tekst räägib inimeste kohta? Millised olid tegelaste iseloomud, käitumine, suhtlemisviisid?
 - c) kas selles tekstis on konkreetseid elujuhiseid: korraldusi, hoiatusi, töotusi, käske?
 - e) kuidas sa sõnastaksid selle jutustuse kõige olulisema mõtte?
 - d) mida võid sina sellest tekstist õppida?

⁶¹ “Obedience-based Bible Study.” – *Global Frontier Missions: Until All Have Heard*. [<https://globalfrontiermissions.org/matthew-28-an-obedience-based-study/>], 20.03.2022

⁶² „Piiblivõti.“ – *Avatud Piibli Ühing*. [<https://www.avatudpiibel.ee/tegevused/piiblivoti>], 20.03.2022.

5. Iga grupiliige ütleb ühe asja, mida tema loetud teksti põhjal oma elus järgnevate päevade jooksul rakendada tahab: mis on sinu „kuuletumise koht“?

6. Võta aega palveks. Palu Jumalalt tarkust ja abi oma „kuuletumise koha“ täitmiseks. Grupina palvetage üksteise eest (nt igäüks palvetab oma paremal käel istuja eest). Kindlasti võta palves aega ka vaikselt kuulamiseks: võib-olla Jumal tahab sulle veel midagi näidata.

7. Palveaja järel võta mu jutustus ja loe see ka läbi. Võib-olla Jumal näitab selle kaudu veel midagi, mis selle piibliteksti kangelase puhul sinu jaoks oluline on.

Sellist piibliõpet on hea teha näiteks kord nädalas: siis on vahepeal aega lubatud ellu viia. Järgmisel korral kokku saades või ise uut teksti uurima hakates tuleks kõigepealt küsida, kuidas vahepealse koduülesandega läinud on: kas lubatud õnnestus täita? Kui jah, kuidas tulemused olid? Kui ei, mis vahele tuli? Mida me selle kaudu õppisime? Grupis on oluline, et igäüks saab oma kogemusi kirjeldada. Üksi lugedes on oluline olla enda vastu aus. Kirjutamine aitab seda teha, sest siis jäävad vastused paremini meelde ning on ka kontrollpunkt, mille juurde tagasi minna.

Kuna mu kogumikus on 50 jutustust ning aastas on 52 nädalat, võib see anda materjali terve aasta jooksul kord nädalas peetud piiblitundideks. Võib muidugi ka kiiremini!

Õnnistatud piibliuurimist „Piibli tavaliste kangelaste“ abiga!